

**L'establiment d'un hostel set-
centista a Sarral: reptes socials,
econòmics i arquitectònics**

Anna Isabel **Serra i Masdeu**

L'establiment d'un hostel set-centista a Sarral: reptes socials, econòmics i arquitectònics

Anna Isabel **Serra i Masdeu**

*Annaisabel.serra@urv.cat

Resum: Els habitants de Sarral van fer tot el possible, a les darreries del segle XVIII, per construir un hostel que pogués aportar nous beneficis econòmics a la vila tot i que toparien amb nombroses dificultats burocràtiques per endegar aquella proposta. La documentació que valida aquest projecte mostra quin era el funcionament municipal i quins ingressos es volien destinar al nou edifici, qui faria l'obra –Ignasi Tomàs, un arquitecte prou conegut per les rodalies- i tot el procés es converteix alhora en un retrat de les necessitats socials d'un poble de la Conca de Barberà al llindar del segle XIX.

Paraules clau: construcció hostel, Sarral, arquitectura civil segle XVIII, Ignasi Tomàs

Introducció

La documentació notarial generada al llarg del segle XVIII exposa la demanda creixent per dotar de fondes els pobles i viles catalans seguint les ordres reials que regulaven aquest negoci. Construir edificis d'aquesta tipologia no era un fet aïllat o una necessitat puntual sinó que l'estat tenia un clar interès en controlar aquests tipus d'establiments, regulats per un llarg llistat d'ordres reials. Sarral voldria adaptar-se a aquesta nova iniciativa que li feia albirar nous beneficis i el feia partícip de la realitat social i econòmica emergent del moment.

Un hostel com a negoci del municipi

L'ajuntament de Sarral va veure, a partir de la ordre reial de 21 de novembre de 1784, una possibilitat perquè la vila aixequés, de nova planta, un hostel¹. Els plànols del projecte van arribar a la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando* madrilenya el 1788 per ser supervisats encara que van ser retornats perquè no els va agradar el sistema de finançament que es pretenia usar per aconseguir-la i no es veien adequades les capitulacions redactades. Segons els membres que els van estudiar calia una millor distribució i coneixement de l'economia disponible per destinar-la a l'hostal i assegurar que no esdevindria un problema econòmic- a curt i llarg termini- per a la vila.

La necessitat de tenir un edifici per hostatjar viatgers radicava, segons els regidors locals, en aspectes tan positius com ara la situació de la vila. Sarral estava situada en la cruïlla de dues carreteres reials, la que anava des de l'Urgell cap al Camp de Tarragona i l'altra que, sortint de la Conca de Barberà, la comunicava cap a Santa Coloma de Queralt i d'allí cap a la carretera que menava de Barcelona a Madrid. El lloc escollit era conegut popularment com a Portal de Pedrenyà². A més a més, l'ajuntament podia gaudir de la facultat de disposar d'un hostal segons validava l'establiment de l'intendent Josep de Contamina a partir d'una ordre del 16 de desembre de 1749. Tot i la proposta d'aquesta iniciativa a la vila existia un edifici que actuava com a hostal. J. M. Grau exposa que un capbreu de 1749 ja indicava que la privativa d'allotjar viatgers a l'hostal la tenia el municipi³. Els membres de l'ajuntament veien viable i convenient aplicar tots els sobrants dels propis i arbitris del comú existents llavors a aquesta nova empresa.

J. M. Grau ja va esbrinar quants hostals disposava la comarca i, com es veurà, l'oferta era àmplia i dirigida pels comuns dels seus pobles⁴. Els vianants de la segona meitat del segle XVIII que arribaven a les actuals terres de la Conca de Barberà podien acudir a diferents hostals segons el lloc a on voldrien fer parada i fonda⁵. A Barberà de la Conca hi havia l'hostal de *l'Alioli* que a l'any 1779 havia passat de mans privades al comú local. A Blancafort el 1781 s'arrendava l'hostal a un pagès que en tindria cura. A l'Espluga de Francolí l'hostal de la Gruta limitava amb el camí que menava a la carretera de Lleida i una de les condicions pactades per l'ajuntament era el repartiment dels fons de l'estable. A la Guàrdia dels Prats, l'hostal l'arrendava el comú. A Lilla, l'hostal arribaria al segle XIX. A Pira existia el 1782 *l'Hostal d'Oliveres*. A Rocafort de Queralt, segons exposa J. M. Grau, l'ajuntament és qui podia ofertar taverna i hostal; a Vilaverd es trobava en mans del comú i a Vimbodí també s'arrendava. Poblet disposava d'una hostatgeria pròpia. Altres nuclis no gaudien d'aquest servei com ara Vallclara, Vilanova de Prades, Rojalons, Senan, Tarrés, Montbrió de la Marca, Ollers o Prenafeta⁶.

De cara als ajuntaments, segons la normativa del 21 de novembre de 1784 es podia fer ús d'un capítol que precisava que els comuns que tenien facultat de disposar de fonda, poguessin destinar, a falta d'altres mitjans, el sobrant de propis i arbitris per a construir aquesta tipologia d'edifici. Al capítol 6 de la mateixa es concedia als comuns el permís per a vendre o emprar altres finques que tinguessin i no els donessin cap utilitat o qualsevol altre bé menor per dedicar-les a construir una fonda.

L'estat i qualitat dels hostals no van passar desapercebuts als ulls i anàlisi dels viatgers curiosos que els interessava tot el que anaven trobant en el transcurs del seu camí. Per exemple, l'insigne Baró de Maldà va reposar a l'hostal de Solivella i fins i tot va poder entrar i gaudir de l'església local recent construïda⁷. Els comentaris positius i negatius que ell en feia dels viatges que va realitzar a les darreres dècades del segle divuit també els realitzava Francisco de Zamora, que com ell, va passejar-se per bona part del Principat⁸.

Les finances municipals com a aval constructiu

El notari Francesc Generès va donar fe d'un document existent a la casa del Comú de la vila que relatava els ingressos que tenia Sarral de cara a afrontar les despeses de la nova fonda. Cal pensar que el 1787 Sarral tenia 2.353 habitants⁹ i els oficis majoritaris eren cap al 1790, encara que extrets de manera parcial, el de teixidor de lli (amb vuit treballadors), seguit per tres mestres de cases i tres sabaters¹⁰.

A continuació es detalla la situació de l'ajuntament l'any 1796:

Propis ¹¹	5.235 rals
Arbitris ¹²	10.684 rals
Salaris:	
7 regidors i procurador síndic	980 rals (140 cadascú)
Preceptor de gramàtica	500 rals
Criat de l'Ajuntament	140 rals
El cuidador del rellotge	50 rals
La mestra de nenes	100 rals
Per les guardes del terme	200 rals
Censos redimibles i perpetus ¹³	52 rals
Dret de quístia ¹⁴	620 rals
Pel pagament de diversos rèdits de censos	163.534 rals
Per pagar a la Real Hisenda	50 rals
Festes de l'Església i almoines	
Despeses dels clergues pels Sants Patrons	75 rals
Almoina per al predicador de Quaresma	200 rals
Despeses ordinàries i extraordinàries variables:	
Cadastrè	803 rals 21 meravedís
Pel majordom dipositari dels propis	238 r. 18 meravedís
Per pagar a la tresoreria de l'exèrcit de Catalunya	160 rals 18 meravedís
Per despeses ordinàries i extraordinàries ¹⁵	2.000 rals

En busca de finançament

En realitat el problema que va aturar l'obra, a banda de les cartes d'anada i tornada generades i l'espera de les respostes, fou l'adequació del finançament de la mateixa. A Madrid es preguntaven ja al cinc de maig de 1797 si es podria o no comptar com a despeses el sobrant dels impostos corresponents als propis i arbitris. I caldria esperar més temps perquè en una carta de l'expedient de la fonda es responia que quan el Barón de la Linde va enviar l'expedient que afectava aquest tema trigaria una mica més perquè, cosa curiosa, els papers corresponents a camins i fondes -que havien rebut-

estaven desordenats. S'intentaria resoldre el cas tan aviat com fos possible¹⁶. Això generaria una nova espera.

L'ajuntament va aconseguir el quinquenni de 1781 i 1785 de les terres, que llavors no es cultivaven, i que estaven situades vora la vila i que disposaven d'una capacitat de 732 pams, 144 lliures, 19 sous i 4 diners. Aquesta xifra la validava el notari Francesc Generès l'11 de gener de 1787. Aquell mateix any rebia de l'arrendament de l'hostal de l'ajuntament 666 lliures, 6 sous i 2 diners, per tant, llavors tenien llogada una casa que duia a terme aquesta tasca i que depenia de l'ajuntament.

Els membres del consistori feien valer l'antic privilegi del 16 de desembre de 1749 lliurat per Contamina. Com no disposaven de fons per dedicar a aquesta empresa van pensar, segons disposava un certificat, que els ajuntaments (anomenats i coneguts popularment com a Comú de la vila), podien comprar i vendre altres finques que no fossin útils. Amb aquesta disposició a la mà varen creure oportú de vendre unes terres a la zona anomenada «Porta de Pedrenyà», de 1.132 pams i un quart d'un altre pam¹⁷. A més pensaven en el rendiment de les entrades considerades com a «propis» per tal de construir nous edificis a la vila, a més a més de la fonda. Així no es tocarien els diners dels censals ni caldria imposar nous censals ni impostos. Després de convocar a compradors mitjançant un pregó es van vendre els pams de terra convinguts a 21 particulars; s'aconseguien 1.565 lliures, 6 sous i 2 diners. Els compradors es distribuïren 732 pams i els 400 que quedaven es convertiren en espai a on es construiria la fonda. Amb aquest fons monetari es van aixecar els plànols; es preveia que les obres assolirien les 5.590 lliures destinades a mestre de cases (3.750 lliures) i pel fuster i ferrer, 1.840 lliures.

A més l'ajuntament hi destinaria 949 lliures que quedaven a les arques a finals de 1785; es valorava que de l'arrendament de la fonda es traïrien 400 lliures anuals tenint en compte la bona situació de cruïlla de la vila. Encara l'ajuntament tindria 300 pams més de terra per vendre i aplicar per construir la fonda. Tot plegat es feia saber al Barón de la Linde per tal que acceptés per part dels sarraïencs aquesta manera de finançar el nou edifici per la vila. Els plànols s'enviarien a la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando* de Madrid però no es va veure amb bons ulls que s'usessin els 732 pams i un quart de terra¹⁸.

Els plànols: condicionants i detalls constructius

Tot i els problemes que el consistori del moment tenia per justificar la seva decisió respecte a la construcció de la fonda el futur projecte ja havia tirat endavant. El disseny del nou edifici el va dur a terme l'arquitecte Ignasi (de) Tomàs Fabregat (Cercera, c. 1744-Granada, 1812)¹⁹ que de jove havia trepitjat la vila en més d'una ocasió acompanyat dels seus familiars mestres de cases. La seva família era tot un referent en matèria arquitectònica en

aquelles contrades. Aquests plànols ja havien arribat a Madrid el 25 de maig de 1789, tal com es redactava en una carta del *Consejo de Castilla* adreçada a l'intendent del Principat de Catalunya.

De fet, el 15 de desembre de 1786 sortia a subhasta pública el pacte de 29 condicions per construir un hostel a Sarral. Al poble no es tenia por de les decisions externes sobre la seva decisió. L'edifici tindria casa, corral i estables i se situaria a la muralla de la vila a la zona anomenada Portal de Pedrenyà. En un altre document s'indica que era un bon lloc ja que s'hi creuaven totes les carreteres de la vila i això ja justificava la seva posició i possible entrada d'usuaris²⁰. Per dur a terme l'obra, s'escolliria al mestre que per menys preu portés a terme les següents clàusules i que entre elles, acceptava de portar tots els materials a peu d'obra. La portalada principal donaria a la plaça dels Estudis, executada amb pedra atallantada fina. Les cantonades de la casa, el portal que aniria de la casa al corral i del corral a la muralla es farien de pedra buixardada. La nau d'entrada a l'edifici seria enfustada, de fusta del país, però no de la part de Belltall fins a Rocafort de Queralt, amb quatre bigues de dos pams de caire cadascuna i els cabirons de tres quarts en quadre distants entre ells dos pams. Les bigues de la teulada d'aquesta nau serien d'àlber o melis de doblada sis quarts d'alçada, sota d'elles un peu dret a cadascuna i per sobre cabirons de tres quarts en quadre amb quatre dits de pla a cada costat. La resta de bigues de la casa haurien de ser enllatades de bones llates de botiga. La fusta de la nau de la cuina podria ser de la mateixa tipologia, tindria un pam d'alçada i tres quarts d'ample i dos quarts de cara recta.

Les tres primeres escales de la casa serien de pedra picada fina i la resta, conjuntament amb les estables, de rajola i fusta al davant. La volta de l'escala es resoldria amb rajola mitjana a dos gruixos. Els envans del pis de la sala serien de rajola doblada; parets i envans es farien terraguixats, a reglades de guix i arena i emblanquinat de guix blanc.

La cuina tindria una aigüera de pedra picada amb la pica i canonada corresponent. Els fogons de pedra de foc i olla de cendra. Haurien de ser de pedra picada molla i la resta del que faria falta incloent els armaris seguint el parer dels regidors. El document seguia indicant que els envans de cuina i menjador i dels quartos del pis de la cuina i entrada es construirien de pedra i guix de tres quarts de doblada i s'allisarien amb guix comú. L'entrada o paret de ella s'arrebossaria amb guix i arena.

Les parets exteriors també s'arrebossarien i s'allisarien amb argamassa usant llet de calç. El terrat o golfa es faria amb argamassa i guix o arena que l'empresari triaria. Totes les llosanes de les finestres serien de pedra picada atallantada. Sobre de la portalada major hi hauria un escut d'armes del comú de la vila, amb els lleons als costats i, a sota, l'any d'inici de l'obra.

Les estables s'edificarien amb pilars i les menjadores segons ho mostrava la planta. Bigues, cabirons del trespol i teulada es farien amb fusta del país, «com no sia des de Solivella, Belltall fins a Rocafort i les seves muntanyes». Les bigues tindrien dos pams d'alçada i un pam i mig d'ample.

Els trespols de la casa i els de sobre les estables serien de guix bo i taulissot o lloses i al mig del revoltó, serien de quart de doblada. Els ràfecs amb les volades que es veia a la planta i amb dues volades de rajola, amb teules abocades i amb la seva canal. L'obra cuita procediria de l'Espluga de Francolí o del Pla de Santa Maria.

L'empresari posaria totes les portes, finestres i canals a totes les portalades, ben obrades i ben col·locades, treballades per un bon professional i tallades «en lluna» per garantir la seva bona qualitat. Evidentment qui acceptés l'obra quedava sotmès a l'opinió de dos experts per la part contractant i encara dos més per si no trobaven una concòrdia final.

L'obra es faria en quatre anys i no s'executaria tota alhora, sinó poc a poc per donar-li temps a assentar-se no podent treballar en temps que glaçés ja que el fred minvava la qualitat del morter. L'empresari cobraria, només començar l'obra, mil lliures (de les vendes de l'ajuntament), sis mesos després, cinc-centes lliures (dels sobrants). Al cap d'un any cobraria cinc centes seixanta-quatre lliures, sis sous, dos diners (resta de les vendes) i que seria el que rebria cada any. L'empresa s'anunciaria per les places de Montblanc, Tàrraga, Cervera i altres pobles.

La clàusula número vint-i-sis demanava de fer dotze pams com a fonament de l'obra. Altres condicionants requerien que la fusta del trespol es col·locaria una cop passada pel ribot i la de la golfa, per l'aixa. Qui acceptés l'obra hauria de portar fiances apreciats i coneguts per l'ajuntament, pagaria les costes de l'escriptura que, en aquells moments la signava, el notari Francesc Generès i Molins el 15 de desembre de 1786 a Sarral.

Serveis de l'hostal

El 1796 els regidors de l'ajuntament de Sarral acudien al notari per signar les condicions que seguiria la persona que arrendaria la fonda²¹. Els regidors Francesc Fontanilles, Joan Potau, Josep Andreu, Bernat Vallet i Josep Sanfeliu detallen les clàusules corresponents a l'arrendament que s'havia fet uns anys enrere. De fet, l'hostal es llogava durant 4 anys, la primera persona contractada per això ho acceptava l'1 de gener de 1753 i era el sarralenc Joan Mateu, ferrer, (conegut com a *Cogul*). Aquest hostaler hauria de respectar els pactes següents: el primer punt beneficiava al llogater ja que cap persona de la vila podia acollir a cap viatger pagant deu lliures per cada cop que allotgés com a multa (per si actuava com a hostaler o hostalera). De fer-ho dues parts del que es recolliria les rebria l'arrendatari de la fonda i la tercera, l'església. Els únics dies que podien hostatjar clientela era per les fires de la Concepció i mercat de la Quaresma i el dissabte de cada setmana les persones que hi acudien a fer el mercat. El llogater també podria vendre vi negre a la menuda als forasters, això sí informant als mostassafs locals; no podia anar a buscar vi foraster sense el permís dels regidors ja que se'l castigaria amb una pena de 10 lliures (dues parts anirien per la vila i la tercera per qui el denunciés).

Als forasters se'ls podia vendre ordi i civada però no als seus convilatans ja que es penalitzaria amb les deu lliures de càstig. Al llarg de l'any podia matar dos porcs per vendre'ls a la menuda a l'hostal, si el llogater de l'hostal matava més animals de la quantitat establerta hauria de pagar 10 lliures (dues parts per la vila i la tercera per qui donés la notícia d'aquesta irregularitat). Joan Mateu també podia posar oli a les viandes dels visitants. A més, Mateu havia de pagar en quatre pagues iguals a l'ajuntament el que se li demanava. Havia també de proporcionar fiances coneguts dels regidors i pagar les tres lliures al notari que costava redactar aquells pactes que li permetien cuidar-se de la fonda. Es recordava a la gent de la vila que no podien allotjar a ningú fora dels dies de fira amb un recàrrec de deu lliures (el benefici esperat radicava en la meitat per l'arrendatari i l'altra meitat per la vila). Mateu pagaria l'arrendament del lloguer de la casa a Francisco Fontanilles en quatre pagues iguals.

S'exigia a l'arrendatari que pagués tres lliures de cera o quatre quartans d'oli a la confraria que se li indicaria. El corredor rebria set sous i sis diners.

L'arrendament d'aquell negoci equivalia a cinc-cents vint-i-quatre lliures barceloneses²², és a dir, cent trenta-una lliures per cada any. Els avaladors foren el pagès Jeroni Torner i Maria Traver, vídua també de Sarral.

Decrets sobre hostals i condicionants arquitectònics

A finals de l'època del barroc es va decretar un llarg llistat de normatives que regulaven les característiques que havien de tenir les fondes situades vora els camins, emplaçades en punts estratègics com ara les entrades i sortides de les ciutats i a l'interior de les mateixes. Els mestres de cases locals en foren conscients a l'hora d'aplicar-les quan un poble o una vila els sol·licitava el seu parer per aixecar un edifici d'aquestes característiques. Així a la vila van arribar les normatives que s'enviaven per arreu i que ordenaven les característiques que regirien les fondes²³.

Les despeses

Un cop es va tenir el plànol de la fonda es va encomanar a un parent d'Ignasi Tomàs, l'autor dels primers plànols, Magí Tomàs (que llavors tenia 56 anys) i a Francesc Badia (de 48 anys), mestres de cases i a Josep Grioles i Antoni Miró, fusters de Sarral perquè avaluessin el valor del cost de la construcció. Havien de valorar els materials necessaris, el valor de les despeses de mestres de cases i els manobrers. Aquesta tasca se signava el catorze de desembre de 1786. Els mestres de cases calculaven que caldrien 3.750 lliures només per la part corresponent a materials i a maçoneria. Per part dels fusters, Miró (51 anys) i Josep Grioles (40 anys) assumien que la feina corresponent al seu ofici assoliria 1.840 lliures²⁴.

El parer de l'Academia

Un cop els plànols es van supervisar a la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, com ja s'ha comentat, no es van veure adequats per tirar endavant la feina que proposaven. A més, criticaven «*las diminutas declaraciones de dos maestros de cantería y dos de albañilería*», és a dir, trobaven a faltar un plec de condicions més ampli i més treballat del que havien rebut inicialment. Els madrilenys trobaven encertat de que elaborés els plànols algú que conegués els costums, materials, preus i manera de fabricar catalans. La persona ideal per executar-la era l'arquitecte Ignasi (de) Tomàs²⁵, «*muy práctico en la construcción de aquella tierra*» qui portaria a terme aquella tasca sense sortir de Madrid ja que tindria al davant els plànols rebutjats²⁶.

L'arquitecte Ignasi de Tomàs, que coneixia perfectament les terres de la Conca de Barberà, va redactar un informe del que calia variar segons els plànols analitzats. Ja seria però, el 25 de maig de 1789. Ignasi Tomàs Fabregat pertanyia a una família de constructors que desenvolupava la seva tasca en terres tarragonines i de la Segarra, principalment²⁷.

L'arquitecte va dir que el darrer estiu (1786) havia anat a Sarral i va poder estudiar el lloc a on es volia construir la fonda. Així és que ell veia els següents punts que caldria resoldre d'acord als principis de fortalesa, comoditat i economia que calia seguir. Va veure necessari tallar la longitud i la latitud del lloc perquè així no es trencaria la línia del carrer anomenat *La Torre*. Tomàs va dir que va fer nous plànols, uns dissenys que presentava en dues làmines o estampes. La primera mostrava la planta baixa i la segona la façana principal i tres alçats: el primer tallava l'edifici seguint la longitud, el segon per la seva latitud i un tercer dibuix per la latitud de les encavallades del sostre.

L'obra seguiria el següent pla de treball. S'iniciaria l'excavació del terreny a on aniria l'edifici i la línia de camí que contindria la façana principal, que queia al nord, fins una alçada d'un peu i mig més alt del que és la plaça de l'Estudi a on es troba. Un cop igualat el terreny s'obririen tots els forats corresponents a la cimentació fins els amples respectius al gruix de les parets de la planta baixa i més amples (mig peu) a la zona que ocuparien el casc exterior de la casa i els pilars aïllats de la golfa i de l'estable. L'interior de les parets tindria un quart de peu per cada costat, els fonaments s'aixecarien de maçoneria fins l'alçada de la planta baixa.

De pedres ben treballades s'executarien les portes, tots els seus elements compositius, finestres i terra del balcó principal. A l'interior es mantindria de pedra els pilars de la golfa i estable i els tres primers esgraons de les escales, a punta d'escoda.

Els murs seguirien els gruixos establerts: els dels costats de la golfa fets de pedra i guix, la resta de totxo. Les voltes de la golfa es farien per aresta, de totxo. Els sostres es farien de fustes proporcionades als llargs corresponents i de revoltos tal com es fa en aquella zona. La fusta seria de la que baixava

pel Segre més cara que la local però que sortia més econòmica perquè durava més i era més forta.

Els ràfecs es treballarien amb totxo i teula tal com es feia al país. Les escales se farien de volta de totxo i doblat amb els esglaons de quartons als seus angles.

Les parets exteriors es rebaixarien amb calç i a l'interior es pintarien amb guix i es blanquejarien després. Els terres es farien amb guix fort excepte de la golfa i estable, acabat amb un empedrat o pedra petita.

Les portes i finestres es farien amb fusta del Segre. Tot el que quedava, xemeneia, elements de l'estable, etc. es resoldria tal com s'acostumava a treballar en aquelles terres. L'obra s'executaria per administració posant al capdavant el facultatiu més idoni que es trobés en aquella vila. L'arquitecte Tomàs es va posar a la disposició del futur mestre de cases que dirigís l'empresa per tal de respondre-li els seus dubtes mitjançant les cartes.

Val a dir que les primeres clàusules eren molt més detallades i clares que no pas les de l'acadèmic que va passar de puntetes en molts aspectes corresponents a les habitacions o a la cuina. Tomàs va fer una valoració força superficial encara que ell va considerar més important usar fusta del Segre, més cara que la que es podia tallar pels voltants però de més durada. Els pactes que va avaluar l'*Academia* mantenen elements que coneixia molt bé Tomàs encara que el seu nou *status* l'obligava a detallar obres, pressupostos i visures amb una altra sèrie de condicionants estipulats i generalitzats a tota la península.

Conclusions

Els regidors de l'ajuntament de la vila de Sarral veien una bona oportunitat d'enfortir les arques del comú si podien disposar dels diners procedents del lloguer d'un equipament com era una fonda. Els membres del Comú feien valer la bona situació de la vila i del lloc que proposaven que es trobava en una concorreguda cruïlla de camins. No tingueren por a l'hora de buscar solucions econòmiques per pagar el nou edifici encara que no eren massa lògiques pels governants que havien d'acceptar la idea dels sarralencs tot pensant també si seria viable econòmicament i la vila no s'endeutaria com passava a d'altres.

L'alcalde i regidors de la vila demostraren amb l'estudi elaborat del que anualment rebia la corporació per destinar-ho a la construcció de la fonda i perquè quedessin cobertes totes les despeses que implicaven el dia a dia de l'ajuntament, una ordre, elegància i una legalitat que els feia més elogiables. No inventaren negocis ni procuraren quedar endeutats; possiblement per altres governants aquesta situació podria esdevenir conflictiva si a la llarga hi havia quelcom que podria ofegar les previsions inicials que s'havien acordat al pressupost. A nivell artístic hi havia un obstacle que era el més dificultós i se centrava en que l'*Academia* madrilenya acceptés els plànols signats pels mestres de cases locals. Malgrat la severa normativa acadèmica els mestres

Centre d'Estudis de la Conca de Barberà

sabien que, silenciosament, intentarien esquivar plànols, cartes i altres documents que els requerís la corporació aixecant l'edifici sense l'autorització corresponent. Era un risc que podia sortir bé que s'atrevien a assumir per la llunyania de l'*Academia*. Tot i aquesta distància el poc control que posteriorment s'exercia en les obres que assessorava malgrat que ella confiava a arquitectes acadèmics desplaçats per tota la península per protegir els nous models artístics divulgats.

Rebuda: Juliol 214

Valoració: Dr. Antonio Salcedo Miliani (URV)

Acceptació: Agost 2014

Bibliografia

- AMAT I DE CORTADA, Rafael d'*Miscel·lània de viatges i festes majors*. Editorial Barcino, Barcelona, 1994.
- ESPINALT GARCÍA, Bernardo. *Atlante Español o Descripción general... de sus ciudades y villas...* Imp. A. Fernández, Madrid, 1781.
- GRAU PUJOL, Josep M. T. *La indústria tradicional de Montblanc a la Conca en el segle XVIII*. Montblanc, 1989.
- GUAL, Valentí. «Els oficis dels sarraïencs del segle XVIIIè» a *El Baluard*, Sarral (1989) núm. 42.
- GUAL, Valentí. «L'hospital de Sarral» *El Baluard*, Sarral (1994) núm. 70.
- MORELL JANSÀ, Antoni. *Història de Sarral*. Montblanc, 1975.
- SERRA MASDEU, Anna Isabel. *Josep Prat i la irrupció de l'Academicisme en l'arquitectura tardobarroca a Tarragona*. Tarragona, 2010.

Notes

- 1.- L'expedient correspon a AHN. Leg. 37.373, núm. 1.
- 2.- Agraïeix al sr. Moisés Magre la seva ajuda sobre la possible situació d'aquesta fonda. Fins fa no gaires anys a la cruïlla que deriva el pas cap a la carretera de Rocafort de Queralt o a la de Forès i Passanant hi havia restes d'un edifici que podia correspondre a un hostal. Almenys eren visibles diversos elements constructius que podien formar part de l'estable d'un edifici d'aquestes característiques. Al poble també es manté la plaça de Pedrenyà.
- 3.- GRAU, 1989, p. 196.
- 4.- El viatger B. Espinalt deia, l'any 1781, que a Sarral hi havia 200 veïns (ESPINALT, 1781, p. 84).
- 5.- GRAU, 1989, p. 194.

- 6.- GRAU, 1989, p. 196-197.
- 7.- AMAT, 1994, p. 345.
- 8.- GRAU, 1989, p. 198.
- 9.- GUAL, 1994, p. 21.
- 10.- GUAL, 1989, p. 28. Encara que és una relació parcial és vàlida per veure quin era l'ofici dominant a Sarral a l'acabament de segle.
- 11.- Consistents en dos forns de pa, dret de castlania del terme de Valldossera, de la fonda pública, la carnisseria i les terres cedides per l'església.
- 12.- S'aplicava a les botigues de la pesca salada i altres mercaderies, botiga d'oli, forn, dret de la imposició de la fira, en les mesures del pallol, en 8.180 rals que es repartien entre els veïns amb el seu consentiment; 2.180 per pagar la quística, el salari de les Esquades del batlle de Valls, més 300 rals del cabeçatge i 6.000 rals restants dedicats a l'obra de l'església parroquial imposats des de l'any 1749.
- 13.- Pertanyent als rèdits de censos perpetus aplicats al forn de pa, la carn, la fonda, botigues i altres finques de propis i arbitris
- 14.- Corresponia a l'amo de la vila.
- 15.- Aquí incloïen els drets per advocats i procuradors, agents i procuradors de la vila, obres de l'església i els seus ornaments.
- 16.- Carta signada a Barcelona, 14 de juny de 1797.
- 17.- Al poble encara hi ha una plaça anomenada «de Pedrenyà».
- 18.- Carta signada a Madrid, 17 de març de 1788.
- 19.- SERRA, 2010, p. 172-184.
- 20.- Sarral, 11 abril 1788, 12r-17r. Document validat pel notari Francesc Generès Molins.
- 21.- El document, però, corresponia a una còpia de l'arrendament que va signar Joan Mateu el 15 de febrer de 1750 (signada pel notari Francesc Generès Mateu) i redactada de nou el 4 de juliol de 1796. La còpia fou signada pels escrivants de Montblanc, Pau Tomàs i Josep Ramon Alba.
- 22.- Més 10 lliures i una lliura de «mitges dites».
- 23.- Cal referir-se aquí a la *Instrucción general que deberá tenerse presente para su observancia en la disposición, y construcción de una posada, que aya de servir de tránsito, y alojamiento a los Viageros, traginantes y carruages en una carretera principal, o Camino Real* (1 de juliol de 1783). Quatre mesos després el Barón de la Linde enviava las Reglas, y providencias que deberán siempre tenerse presentes, y observarse con la mayor exactitud, y puntualidad por los Posaderos, y las Justicias de los pueblos, en que hubiere Posadas y Mesosnes, para asegurar su mejor gobierno, comodidad, y buen trato de los viageros, que se hospedaren en ellas. Dos anys després, el 20 de setembre de 1785 es difonia la següent nova consideració: *Don Manuel de Terán, Albaro de los Ríos, Baron de la Linde, Caballero de la Orden de Santiago, del Consejo de su Magestad, Intendente General del Ejército, y Principado de Cataluña, Juez Subdelegado de la Real Renta de Correos, Rentas Generales, Tabaco, y demás Ramos á ellas unidos, y Presidente del Consulado, y Real Junta Particular de Comercio* que acompanya una tarifa dels preus que es cobrarien a les fondes per comestibles, hostatges i menjar (a implementar a partir de l'1 de gener de 1785).
- 24.- Sarral, 4 de febrer de 1787, s/f.
- 25.- Un cop els mestres de cases esdevenien acadèmics de mèrit esdevenien nobles i podien usar el «de» davant del seu primer cognom.
- 26.- L'arxiu de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid serva un expedient dedicat a la fonda: 30-10/2 datat l'any 1788.
- 27.- Una petita mostra del treball que van dur a terme els membres de la nissaga dels mestres d'obres Tomàs per terres tarragonines es pot trobar a: SERRA MASDEU, Anna Isabel. «Els Tomàs, una nissaga de mestres de cases de finals del segle XVIII» a *Bulletí de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, Barcelona (núm. XXIII-XXIV, 2011), p. 93-102.